

การปลูกข้าวไร่

(สมมาตร ทองใบ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ)



ภาพ ระบบรากของข้าวไร่มีความแข็งแรง

การปลูกข้าวไร่ หมายถึง การปลูกข้าววนที่ดอนและไม่มีน้ำขังในพื้นที่ปลูก ชนิดของข้าวที่ปลูกก็เรียกว่า ข้าวไร่ พื้นที่ดอนส่วนมาก เช่น เชียงภูเขา มักจะไม่มีระดับ คือ สูง ๆ ต่ำ ๆ จึงไม่สามารถไถเตรียมดินและปรับระดับได้ง่าย ๆ เหมือนกับพื้นที่ราบ

การปลูกและดูแลรักษาลักษณะเดียวกันกับข้าวนา กระบวนการดูแลรักษาใช้หลักการทั่วไปในการปลูกข้าว เพียงแต่ข้าวไร่เป็นการปลูกข้าวที่ไม่น้ำขัง หรือน้ำน้อย มีวิธีการขั้นตอนการจัดการแตกต่างไปจากการทำนาสวน ซึ่งสรุปไว้ ดังนี้

1. การเตรียมเมล็ดพันธุ์

ใช้พันธุ์ที่ต้องการบริโภคและเหมาะสมสำหรับท้องถิ่น เลือกเมล็ดที่สมบูรณ์มีเมล็ดในเต็ม ไม่มีเชื้อโรค สิ่งเจือปนติดมากับเมล็ดและมีความงอกไม่ต่ำกว่า 80% เป็นพันธุ์ดีตรงความต้องการในท้องถิ่น

2. การเตรียมดิน

ใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ดินที่ปลูกข้าวไร่ควรเป็นดินร่วนปนทรายหรือร่วนเหนียว มีอินทรีย์วัตถุและความอุดมสมบูรณ์ดีพอควร เมื่อดิน มีความชื้นหรือฝนตกลงมาครั้งแรกจนดินอ่อนตัวพอที่จะไถหรือขุดได้ก็เริ่มเตรียมดินได้ ควรไถ ควรทำให้น้อยที่สุด และควรไถตามแนวขวางความลาดเอียงของพื้นที่เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน แล้วตากดินไว้ประมาณ 7 วัน เพื่อฆ่าเชื้อโรคบางชนิดในดินและเป็นการกำจัดวัชพืชด้วย หลังจากนั้นก็พร้อมที่จะปลูกข้าวได้



ภาพ ข้าวไร่ ปลูกโดยวิธีการหยอดหลุม (ไม่กระทุ้ง)

3. วิธีปลูก

ปลูกแบบหว่าน เหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีความลาดชันเล็กน้อย ต้องเตรียมดินให้ดี ตากดินแล้วก็สามารถหว่าน และควรคราดดินกลบทันทีให้เมล็ดข้าวฝังอยู่ในดินเพื่อป้องกันแมลงและสัตว์ศัตรูทำลาย การปลูกโดยวิธีนี้จะใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 15 กก./ไร่ และไม่เป็นที่นิยมของเกษตรกร

ปลูกแบบโรยเป็นแถว โดยเตรียมดินเช่นเดียวกับการปลูกแบบหว่าน แล้วใช้ไม้คราดหรือจอบทำร่องขวางความลาดเอียงของพื้นที่ แต่ละร่องห่างกันประมาณ 30 เซนติเมตร หลังจากนั้นทำการโรยเมล็ดข้าวลงในแถวที่เตรียมไว้ทันที แล้วกลบร่องด้วยดินบางๆ การปลูกโดยวิธีนี้จะใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 15 กก./ไร่

ปลูกแบบหยอดเป็นหลุม หลังเตรียมดินแล้วใช้ไม้แหลมกระทุ้ง เสียมหรือจอบขุดลงในดิน ลึกประมาณ 3-5 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างหลุมประมาณ 30 เซนติเมตร ทำการหยอดเมล็ดข้าวลงในหลุมทันทีโดยหยอดหลุมละ 5-8 เมล็ด แล้วกลบหลุมด้วยดินบางๆ การปลูกโดยวิธีนี้จะใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 6-8 กก./ไร่ ซึ่งเกษตรกรนิยมปลูกโดยวิธีนี้ หลังจากปลูกแล้วประมาณ 7 วันควรตรวจดูการงอกของเมล็ด โดยเฉพาะการปลูกแบบหยอดเป็นหลุมหากพบว่าหลุมใดไม่งอกให้ปลูกซ่อมทันที นอกจากนี้ ควรให้ความรู้ในการตัดพันธุ์ปนในทุกขั้นตอนในกระบวนการผลิตข้าวไร่

หากปลูกแซมพืชอื่น เช่น ปลูกข้าวแซมยางพารา ควรให้ห่างจากแถวยางพารา ประมาณ 1 เมตร





ภาพ พื้นที่ปลูกข้าวไร่แบบหยอด บนพื้นที่ภูเขา ลาดชัน

4. การกำจัดวัชพืช

หลังจากปลูกแล้ว 20 วัน ควรตรวจดูแปลงปลูกหากพบวัชพืชให้กำจัดออกโดยการถอนด้วยมือหรือจอบ และเมื่อข้าวอายุได้ 40-50 วันควรทำการกำจัดวัชพืชอีกครั้งเพื่อเป็นการพรวนดินไปด้วย การปลูกข้าวไร่ไม่ควรใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชเพราะจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม หาก

จำเป็นควรใช้สารกำจัดศัตรูพืชทางชีวภาพแทน

พื้นที่ปลูกข้าวไร่แบบพื้นที่เนินกว้าง อำเภอบ้านแฮดและพื้นที่ใกล้เคียง เกษตรกรใช้วิธีการไถพรวนพร้อมกับพูนโคน หลังกำจัดวัชพืชและใส่ปุ๋ย เพื่อรักษาคุณค่าของปุ๋ย และรักษาความชื้น

5. การให้ปุ๋ย

ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำควรใส่ปุ๋ย 2 ครั้ง ดังนี้



ภาพ ข้าวไร่ ปลูกแบบหยอดหลุม



ภาพ การปลูกข้าวไร่แบบหยอดเป็นแถวโดยการทำร่อง

- ครั้งแรก ใช้ปุ๋ยสูตร 16-16-8 หรือ 16-8-8 อัตราไร่ละ 15 กิโลกรัม ใส่พร้อมกับการปลูกหรือ หลังปลูก 1 สัปดาห์

- ครั้งที่ 2 ใช้ปุ๋ยสูตร 46-0-0 อัตราไร่ละ 5 กิโลกรัม หลังจากข้าวงอกแล้ว 25 วัน ใส่โดยการ หว่านหรือฝังลงในดินเพื่อลดความสูญเสียปุ๋ยน้อยลง

ทั้งนี้การให้ปุ๋ยควรใช้สูตรปุ๋ย ปริมาณปุ๋ยให้เหมาะสมกับสภาพดินที่ปลูกและ ควรให้ใส่ปุ๋ย หมักและฉีดพ่นน้ำชีวภาพควบคู่ด้วย

6. การบำรุงรักษาดิน

ควรปลูกข้าวไร่หมุนเวียนหรือสลับกับพืชอื่น เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ถั่วเนาวนางแดง ถั่วแดง หลาว ถั่วเป็ยหรือพืชตระกูลถั่วอื่นๆ เพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปลูกแถบพืชตามแนว ระดับ ควรเป็นพืชอายุยืนเช่น กล้วยแฝก กระถิน ถั่วมะเสะ ทำคูรับน้ำขอบเนิน หรือขอบเขาหรือการทำ ขึ้นบันไดดิน พื้นที่บนขั้นบันไดดินสามารถปลูกข้าวไร่ได้ ตามลักษณะความเหมาะสมของพื้นที่

7. การเก็บเกี่ยว

เก็บเกี่ยวหลังจากข้าวออกรวงประมาณ 30 วัน ตากทิ้งไว้บนตอซัง 1-2 วัน แล้วจึงนวด และ นำไปตากแดดให้เมล็ดข้าวมีความชื้นไม่เกิน 14% ผลผลิตข้าวขึ้นอยู่กับฤดูกาลด้วยเช่นกัน หากปีใดแห้งแล้งจะให้ผลผลิตลดลงหรือขึ้นอยู่กับดูแลรักษา



ภาพ เกษตรกรเก็บมัดข้าวไร่ หลังจากที่ได้ตากไว้หลังเก็บเกี่ยว



ภาพ เกษตรกรกำลังเก็บเกี่ยวข้าวไร่